

Tal vid Calmar gymnasii jubel-fest
på konungens höga födelse-dag den 1
nov....

Högmark, Pehr,

1700-1829 81 Cxa4 Br. Kalmar

Ex. A
KALMAR
Högmarky P.

Titel Sv.
Skol.
(131)
1708-1827

T A L

VID

CALMAR GYMNASII

JUBEL-FEST

PÅ

KONUNGENS HÖGA FÖDELSE-DAG

DEN 1 NOV. 1793

HÅLLET PÅ GYMNASII LÄROSAL.

AF

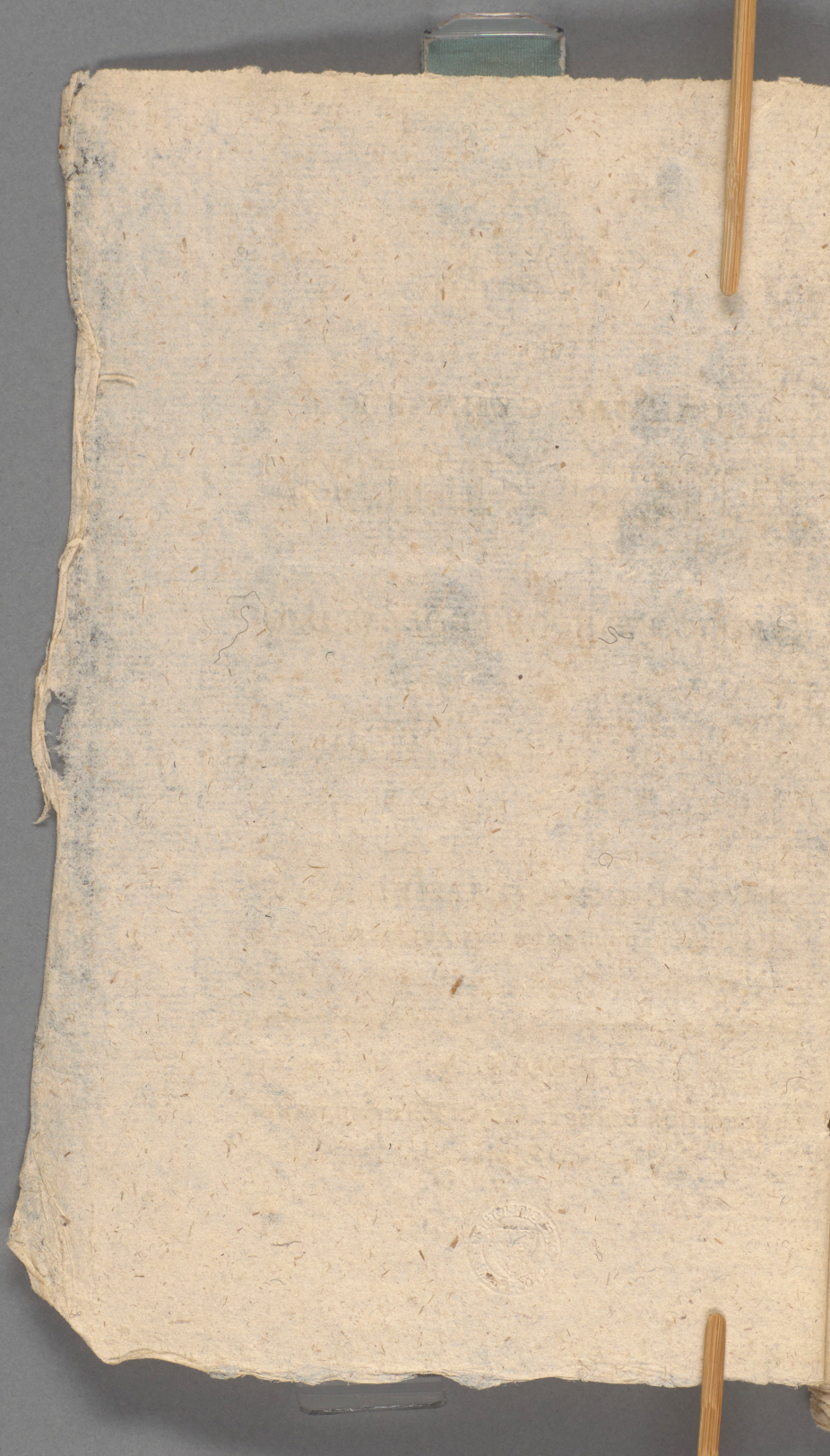
PEHR HÖGMARK,

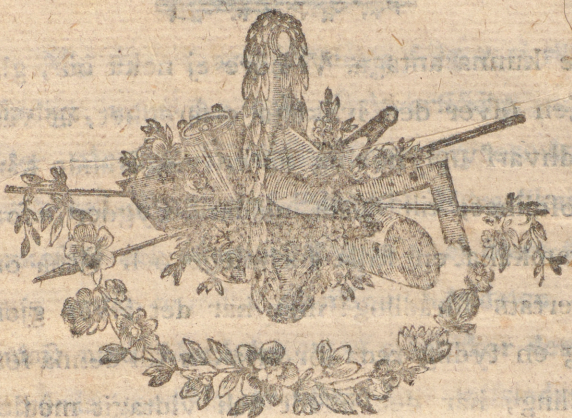
EXTRAORD. GYMNASII ADJUNCT.

U P S A L A,

TRYCKT HOS DIRECT. JOHAN EDMANS ENKA.

1794.

Mine Herrar!

Om Människan någonfin känner en sann
vårdighet och hennes Själ en verklig
høghet, få år det då, tillräckligen uplyst
om Naturen och sig Sjelf, hon förstår, med
vördnad för sitt Lagstiftande Förnuft, at
bereda sig och sina likar en ren och tadel-
fri Lyckfahghet. Förbjudom oss den misf-
tankan at vårt tidehvarf kunde sakna den-
na känsla af vårdighet: nedtyftom alla twif-
velsmål om den segrande inflytelse deraf på
alla tillstånd af vår sammanlesnad, vi önska-

de kunna antaga. Vi böre ej neka oss, glädjen öfver den lyckliga erfarenhet, at vårt tidhvarf uplyftat sig till en välgörande känslfullhet, till desfa mildare dygder, som framkalla en stilla förnöjelje och vitna om hjertats förådling: men har det äfven gjort sig en tydlig reda för orsaken till denna förådling, har det insedt och vidtagit medlen till desfs bevarande, eller, förlåten min upriktighet, detta tidehvarf, som tror sig få fullkomligen i besittning af dygdiga känslor, af mänsklighetens sanna värde, har det ännu använt sin möda at bestämna detta värde, at, sedan det blifvit bestämt, derefter måta sina böjers och gerningars godhet eller oduglighet? eller, har det åtnöjdt sig at prisa denna tanklösa lättrördhet, som, född af ögonblickets intryck, ej urskiljer sina föremål, ej billigheten eller obilligheten af den ömhet, hvarmed de omfattas, som, medlidande och blind, ofta förvillar sig, och uti sjelfva sitt välgörande underfundom kränker mänsklighetens höghet? Mig

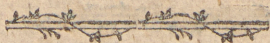
Mig vore svaret på desfa frågor ej till-
ständig, vore det ock ej öfverflödigt, uti
Eder närvaro Vördnadsvärde Styresmän,
det är redan gifvet af Edra och Edra likars
tänkesätt och hjertan! J njuten ej blott ti-
dens redan vundna förmåner, J delen ej
endaft med Allmänheten af människor detta
låttrörda medlidande, som kan missledas,
när det ej åtföljes af Edert mognare yett:
utan, höjde till åran at uplysa dem, skolen
J undervisa dem, hvad ännu återstår at vin-
na; undervisa dem, at det är människosnilletts
obehindrade verksamhet, at det är Vetten-
skapernas odling, som frambragt desfa för-
måner vi älske, som befrämjad skall rickta
ofs med nya, at, för at i korthet uttrycka
Eder lyckliga öfvertygelse, en riktig uplys-
ning om det sanna och rätta är den grund-
val, hvarpå en rättvis känsla af mänskligt
värde skall upföras, är det stöd, som förfä-
krar desfs varagtighet.

Denna Uplysning, J veten det M. H.

om den kunde utan saknad umbåras af människor, hvilka, nedtryckte under sinlighetens vålde, endast sökte djurens lyckfalgheit, få år den dock aldeles oubleårlig för hvar ock en, som, medvetande af Förnuft, söker en fällhet, hvilken det kan gilla. Medgifv om att kunskaper utan hjertats godhet åro ett svård uti en vansinnigs eller en mördares hand men — huru overksamt eller ofta farligt verkande år det ömma hjertat, utan urskilning om det råtta, utan kunskap at undfly förvillelsen, utan skicklighet at gagna? Och, M. H. deså nyttiga upåtkter, hvilka göra sammanlefnaden lycklig, förtjena de ej vår vördnad? år det möjligt at betrakta detta stora bemödande, hvilket samlade människor spridde och vilde till ett fädernesland, till bandet af gemensamma fördelar, och, till motvigt emot deras inbördes passjoner, ur deras egna krafter updrog en magt tillräcklig för allas säkerhet: eller denna nyttiga förmåga, som för en svag eller förtryckt li-
ke

like ur Lagarnas Helgedom framkallar det beskydd han förtjent, men ej funnit; eller denna vålgörande konst, som ifrån plågornas och dödens hoteller rycker den dygdige medborgaren, för att återgifva honom åt Samhället: eller denna djerfva och förvånande Snille's utflygt, som höjer det öfver jorden till verldsbygnadens aflågsnaste rymder, för att, riktat med nya upptäckter, åter nedstiga till de dödlige och ibland dem sprida ljus och Sällhet: eller denna djupare forskning, som uti människo-förnuftets egna beskaffenhet framvisar länge misskända, men alltid oföränderliga grunder, och i desfa en måttstock för de dygder, hvilka Samhället och den enskilte lika behöfva: eller ändteligen, denna tröstefullaste af alla Vettenskaper, som uplyftar våra tankar till vår varelses Uphof, framställer Honom för vår dyrkan uti sitt tillbedjansvärda Majeståt, som ersätter vår kunskaps otillräcklighet genom den skänkta Rättigheten af vördnadsfull och oinskränkt

tillförfigt till Dets helighet, och som, utan frucktan, tilläggom äfven frimodigt, utan fara för tviflarens inkast, tröstar med ett ofkattbart hopp om en tillkommande Verld, hvarest dygden outhörligen skall åtföljas af fällhet: alla dessa färskilta Vettenskaper — och huru många kunde ännu tilläggas! — är det möjligt at betrakta och ej värdera dem, och ej erkänna med en gläd ofvertygelse nödvändigheten af Uplysningen, hvars beståndsdelar de utgöra?

Förlåtom Snillet då det glömmar sig, väpnar sig emot sig sjelft, och ur sin skapande kraft föder förföljelser emot Uplysningen, som är deses eget foster. Så underhåller och bereder Naturen uti sitt sköte de förstörande ämnen, hvilka, genom mäktiga och förvånande utbrott, ödelägga de skönaste och måst fruktbärande trackter, dessa vedermälen af samma Natur i sin mildhet. Om vi förstummas vid dessa Naturens förkräckande verkningar, om de uti vår Sjal ingjuta

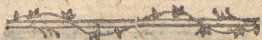
be-

bekymmer för vårt slågtes öde: anställom en jämförelse emellan desfa och de vålfigneller som skänkas af Hennes hand, och — vårt förtroende till de sednare skall segrande aftorka tårarne öfver de förra. Men denna Snilletts harmfulla blick på Vetenskaperne, denna gniftrande vrede emot deras vålde, desfa håftiga inkast emot deras nytta, desfa förföriska råd at fördöma alla kunskaper, at tillintet göra alla deras minnesmärken, at, med förtörarens vilda glädje, på grufet af deras förbrända altare åter uprätta åt okunnigheten den dyrkan, hvarifrån vårt slågte genom årtusendets sammanlagda möda befriat sig: alla desfa vapen emot Uplysningen hvad åro de om ej en förvillelse, mågtig at åftadkomma ett ögonblicks villrådighet, men skingrad och öfvervunnen af det segrande försvar, hvilket Snillet, återkommet till sig sjelft, aldrig nekar Vettenskaperne.

Utaf Eder M. H. fruktat jag ej förebrå-

else för ett vågadt påstående, då jag tror at detta försvar för Vettenskaperne hådanester aldrig skall saknas. En gång kände blifva de för hjertat och förståndet oumbärlige, för enskilte och för Samhället lika viktige. Och denna öfvertygelse, om den ej bevitnades af Håfderne och de Inrättningar, hvilka hos alla Uplysta Folkslag bibehålla och fortplanta Vettenskaperne, så skulle Eder närvaro och denna Högtid bevisa den. Denna Högtid, helgad äminnelsen af detta GYMNASII stiftning, då den vitnar hos sednaste Eterverld, at äfven vår Fosterbygd, at detta Stift varit nog lyckligt at ega en Plant-Schola för kunskaper och dygd, skall den och visa at Det varit nog uplyst och nog billigt at känna värdet af denna förman. Öfverlämnom oss derföre åt den glädje som på denna dagen erbjuder sig åt oss. Billig som vår erkänsla för Stiftaren af detta Gymnasium och vördnaden för den Konung, under hvars Spira det gagnar, blir den

den ett exempel och en tjusning för kommande åldrar. Men desse, skola de ej misstänka uprigtigheten af denna glädje, hvars billighet de erkänna? — Denna berömvärda omtanka, som beredde en Högtid för Uplysningen, som ville gifva åt Medborgare ett lysande prof af vördnad för Dess Befordrare, huru kunde den glömmas vid valet af Talare? Jag bedrager mig — den glömdes ej denna omtanka; men närvarande Fests behöfde ej af Talarens åtgärd låna en högtidlighet, som den sjelf skänker åt hans Tal. Och M. H. utan snille och våltalighet, huru kunde inför Eder jag höja min röst för at visa: *Hvad för Offentliga Undervisningen man bör frukta eller hoppas af Uplysningens obehindrade tillväxt*, så framt jag ej upmuntrades af denna öfvertygelse; så framt jag ej vågade hoppas at, med hjertan öpne för Dagens glädje, J afhören mitt tal med denna blidare upmärksamhet, som glömer granskningen för at kunna skänka ett bifall.

Ibland Eder M. H. fordras ej bevis för den fanningen at en verklig Uplysning är ett hufvudfakligt vilkor för ett Folks lyckalighet, och det är ej ibland Eder man behöfde försvara den lika erkända, at Uplysningens bestånd fåfångt önskas, där man ej egde, eller ej med nit och omtanka vårda de Offenteliga Undervisningsverk. Deså åro merendels uti ett noga förhållande till hvart tidehvarfs Uplysning; de kunna ej föregå, men de böra åtfölja den. Det var en tid då Svea innebyggare flumrade uti okunnighetens forglösa dvala: om de någon gång yttrade en verksamhet, så var det armstyrkans, ej förståndets; och vi känne ej at de då egt Offenteliga Låro-Inrättningar. Men Christna Låran blef känd, och mörkret försvann för des ånblick. Den fordrade kunskaper och man inrättade Låro-verk för at bibringa dem. Om likvål föreställningsfättet af den Gudomliga Religion, om de örimliga tillsatser hyraf den

bort-

bortkymdes, de egennyttiga affigter, hvar-
 till den, uti sina ovärdige tjenares händer,
 blef ett medel, om det obilliga tvång, hvar-
 med Den, uti detta vanställda och nesliga
 skick, fjättrade människo - förståndet, om,
 fåger jag, alla dessa Religionen ohelgande
 omständigheter ej tillåto någon för verklig
 Uplysning förmånlig Inrättning af Allmänna
 Undervisnings-verken: prisom då Förfynen
 och lyckónskom vårt Fosterland at den
 Förste GUSTAF föddes. Vi kunde uti
 Honom berömma Hjelten: men förgåtom
 det vid en åra, den största för en Vis, den
 at, med samma hand, som befriat Dess Lands-
 män ur Tyranniets bojar, hafva rifvit van-
 trons bindel ifrån deras ögon och uplyftat
 dem till en värdig Gudadyrkan. Och Ål-
 skade Fosterbygd, Du CALMAR! när Du
 deltog i denna allmänna vålgärning af en,
 ifrån vidskelpessens förbistring renad, Guda-
 lära, så vördade Du ock GUSTAFS om-
 forg för den enskilta af en förbättrad Scho-
 læ-

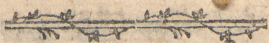
læ-inrättning, nog undervisande at bereda Kyrkan skicklige och förtjente Lärare.

Med tyft vörtnad för det beskydd GUSTAFS närmafte Efterträdare ej nekat undervisningen äfven här i CALMAR, anmärkom den nåd af CARL 9, hvilken vår erkänsla i detta ögonblick påminner öfs. Denne Konung gaf CALMAR en Superintendent, och Undervisningen erhöU en beständigare tillsyn och en kraftigare upmuntran. J kännen den berömliga vörd, hvarmed en UNGIUS omfattat den, och detta verkfamma nit hos ROTHUVIUS och ENANDER, som beredde och fullbordade uti detta Stift COLLEGIUM CAROLO GUSTAVIANUM.

Redan desse vörtnadsvärde mäns omtänka för Undervisningen var en vinst för Uplysningen; men det återstod ännu at Doctor SKYTTE skulle blifva Biskop i CALMAR. Hvilken låser denne oförgätelige mans lefnad, och beundrar ej Dets djupa och vidstråk-

fråakta Lärdom, och intages ej af Dets snille och hjerta, och ålskar ej detta verkfamma och uplysta nit, som våger uti gorda Inrättningar fördelar och brister, för at öka de förra och afhjelpa de sednare, och — med ögat fäst på detta Sång-Guddinnornas Tempel — förtjusles ej af Dets ömtanka för kommande slågters förädling? Store och vördade Styresman af ett Stift, som ännu, efter hundrade år, är lyckligt genom ditt vålgörande och — denna förtjenst vågar ej afvunden bestrida Eder M. H. — som förstår at värdera sin lycka, ålskade SKYTTE! hvarföre eger ej vår tacksamhet ett offer åt ditt minne? Men du behöfde ej detta för ditt lof. Det skall ej förringa CARL II:s åra, at detta GYMNASIUM, hvilket är en vördig Minnesvård af Hans visa frikostighet emot Vettenkaperne, äfven är det af Din kloka kärlek för Ditt Stifts bästa. CARLS Nåd skall i sednaste tider prisas och Ditt Nit med erkånslans glädje välsignas.

Det

Det tillhörde en Måftares hand at med träffande drag måla för Eder. M. H. denna nyttiga Inrättning och det skulle lyckas den öfvade Tänkarens skarpfinnighet at uti denna Stiftnings beskaffenhet upföka måttet af våra Förfäders då varande uplysning och dess förhållande till andra Folkflags. Jag skall ej nog misškänna mina krafter och infigter för at våga detta förfök, ock jag skall endast tillåta mig den enda anmärkning, at människofnillet innom vårt fädernesland, denna tiden allmännaft tycktes syfselfättas med denna mödosamma och vidlöftiga famling af kunskaper, hvilken man egentligen kallar Lårdom, merendels utan annan granskning än den som upkom af Jämförelsen med Theologiska Renlårigheten.

Så innom som utom vårt Fädernesland har uti sednare tider minnets odling blifvit i allmänhet närmare förenad med Förståndets. Denna fromma tro, som knapt behöfde bevis för at öfvertygas, den upofra-
des

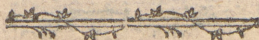
des för bemödandet at af kunskaper göra Vettenskaper och ur en allmän och nödvändig Grundfats härleda alt. Uplysningens Föreståndare fördes då till en ytterlighet at bevisa och lärda Verlden öfverfvåmnades af en flod Systemer, som alla, ehuru bygde på olika ofta stridande grundfater, skulle oomotfåjligen bevisa at det kånbara verkliga egde denna eller en annan grund uti det för tankan möjliga. Det är naturligt at denna rigtning af människo - snillet, genom behaget af sin ordning, någon tid skulle blifva den rådande. Men snart fann man tomheten af denna Systematiska Satsernas sammanfogning, och om man ej derifåg en sammanfattning af Föreställningsförmågans olika yttringsfått, så erfor man likväl at den ej innehöll de bevis man deri sökte. Denna erfarenhet skapade Tvisslaren. Han sökte bevis för sin tro; han fann dem ej och föll uti den dårskapen at tro intet. Men detta tillstånd var ej för människan det na-

turliga. När, under tidehvarfvens framskridande, kunde Hon neka sig at efterfråga gränforna för sin kunskap, möjligheten af en nödvändig Lag för sina gerningar, och Vissheten om det hopp, som lofvar henne odödlighet under en Helig och Ewig Varelles Styrelse? Hon förföker outhörligen en tillfredsställande förklaring af desä ämnen för at finna lugnet; men desä tankbyggnader, där hon trodde den förvaras, redan fvgitta de för Tviflarens första anfall; han förnyar det och de — ramlar. Denna förföring huru gruslig för människo-hjertat? Det saknar alt utom sin villrådighet eller förtviflan. Ty desä vördade grundfåsten för öfvertygelsen om de heligaste Sanningar, desä de äro förlorade.

Men det upgår detta lyckliga ljus, hvars strålar, uplyfande utan at förblända, med en öfverraskande hastighet återföra i människo-hjertat ett flycktadt hopp. Redan skingras denna mörka bestörtning, redan försvinna ur de död-

ligas bröft desfa digra bekymren för at lämna rum åt tillfridsställelsen. — Billigom M. H. den begårlighet, hvarmed man antog en Philosophie, som inom erfarenheten lefvade uplösning af de frågor, hvilka genom blotta begreps sammanfogning ej kunde be-
 svaras, som, flyttad ur tankans verld till sinnets, blef angenäm och nyttig för allmänheten af människor. Djerf hade Naturforkaren uphöjt sig från jordytan till högre luftkretser, för at känna ljufheten af en förfinad luft; men denna nekade sig åt desfs andedrägt; han var ej skapad för desfs njutning och nödgades nedkomma till den jord han öfvergifvit. Så, med förakt för erfarenheten, upsteg Philosophen till Meta-
 fysikens tjufande höjder; men desfa egde ej en fruktbarhet tillräcklig för desfs tillfridsställelse och han måste nedstiga till erfarenhetens rikare fålt. Men om åfven på desfa, ibland föremålens mångfaldighet, man förvillat sig om det Förnämsta; om denna

förvillelse alstrat olika ofta stridiga grundbegrep: medgifvom då otillräckligheten af denna allmänt prifade Låro-våg, medgifvom tillfälligheten af desz nytta för vårt slågtes förädling.

Och M. H. när vi tänke på denna förädling, när vi äro öfvertygade at den bör beredas vid de Allmänna Låroverken; huru viktigt blir för oss Deszas beroende af Vettenkapernas förändrade skick? Desza inrättningar, aldrig upkomne af en tillfällighet, vitna både uti sin upkomst och sitt bestånd om en öfverlagd affigt, bestämmd af de grundsatser Vettenkaperne upgifvit. Man kunde tillåta sig at mindre döma den enskilda upfostran efter en sådan affigt, men denna affigt blir alltid en regel för vårt omdöme om den Offenteliga. Här föreställas alltid Vettenkaperne ur den allmänna antagningens synpunkt, och ynglingen hvars för undervisningen öfne Sjål utan misstroende af sina Lårare emottager en öfvertygelse, som,
stad-

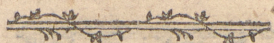
stadgad genom vana, med en instinktlik kraft, ej fällan leder honom under hela des lifstid, denne yngling, skulle ej han betrakta Vettenskapernas nödvändighet och sammanlesnadens pligter ur åfven denna synpunkt? — Han får låra at Fullkomlighet är det högsta en människa bör söka, och han skall efterstråfa denna obestämde skicklighet, hvilken lika lätt missbrukas till yttersta skada, som den kunde användas till allas väl. Eller föreställes honom det Högsta Våsendets fullkomlighet såsom yttersta rättshöret för Des omdöme och gerningar, och nu, förvillad ibland stridiga meningar om naturen af denna Fullkomlighet, skall han finna sig bragt till den hårda nödvändigheten, at antingen vara overksam eller ovillkorligt undergifven hvarje befallning, som i Gudomlighetens namn påjudes. Eller ogillas denna Metaphysiska, innom eller utom begreppet af åndliga varelses sökta, fullkomlighet, och erfarenheten får låra hvad Ytterst bör

åsyftas. Denna bjuder då at fåsom Högsta Lag följa antingen en blind känsla, hvars af föremålen väckta behag eller misshag blifver enda regeln för värdet af våra gerningar; eller at uträkna allt efter Egen fördel; eller at uti affigter och företag endast värda det Yttre tvång, hvilket människors Enskilta eller Förenade krafter, i sammanlefnaden, åläggas. Han antager af desä innom erfarenheten fundna grundsatser någon, och böre vi ej frukta at han skall danas till en Man, som, utan vishet känslofull, uti sitt högsta nöje ser sin Högsta Lag: eller försigtigt egenkär, upofrar andras välfärd för sin Egen: eller, utan fruktan för de brott desä eget medvetande känner, iagttager endast desä utvärtas samhällsdygder, hvilkas uraktlåtande Lagen eller allmänna föraktet skulle straffa. Men är detta höjden af den förädling Allmänna undervisningen kan föreskrifva ett tillväxande fågte: är af desä grundsatser någon den

Yttersta, hvartill Filosofherne vilja rigta
 des verkfämhet: då, erkännom det med
 finårta, då återstår blott at fly Deras Låro-
 faler, at förstå Deras skrifter och åter
 infvepa ofs i det mörker, hvars fömngif-
 vande dyfterhet åtminstone egde den för-
 tjensten at ej väcka människors krafter till
 inbördes förförelse och — fördårf.

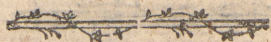
Dock — mildrom vårt omdöme och rätt-
 visom Dem, som arbetat för Vårt Slågtes
 undervisning. Det har varit möjligt för
 Desse at ej finna den fanning De sökt, at
 förledas till origtiga grundfatser. Men des-
 sa grundfatser, de användes aldrig af Phi-
 losopherne till människors skada, utan till at
 stärka de band och befåsta åfven de oredi-
 ga känslor af pligt, hvilka — frambragte af
 den innom människan nödvändigt verkande
 men, till sin beskaffenhet, ånnu outredda för-
 nuftsformågan, och använde på åmnen, hvil-
 ka sammanlefnadens olika tillstånd gort vig-
 tige — enligt allmänna Förståndets förhål-

lande till Philosophens, mera verka på Det-
 samma än Hans Grundfäster. Om likväl u-
 ti desfa grundfäster vi ej undgå at finna
 misstag om Yttersta Målet för människors
 verksamhet:—om, då vi medgifva, at alla
 desfa bordt föregå det renade begrep der-
 om, som skall leda Dem till en sann Vårdig-
 het, vi tillika måste inse nödvändigheten at
 upföka detta begrep: hvilken lycka för vår
 tid at ega en Vis, som redan funnit Det.

Edra hjertan M. H. skola ej neka sig at
 förtjusningen öfver denna upptäckt. I egen
 kärlek för vårt Släktes Vårdighet och nit
 om de Inrättningar, där ungdomen skall lä-
 ra at högakta och eftersträfva Den: och J
 skolen aldrig misškänna den Königsbergske
 Philosophens förtjenst, hvars beundransvär-
 da skarpsinnighet utbredt öfver Yttersta
 Grunderne till fanning och Rätt ett ljus,
 som oemotståndligt skall segra öfver den
 förvillande skymning, hvilken hittills undan-
 gömt dem för vårt öga. Det fordrades det-

ta ovanliga Snilletts långvariga och djupa forskning at ur Förnuftets natur utveckla en Lag för människan, som lika befaller öfver hennes kunskaps begår, hennes gerningar och hennes hopp: Som, innefattad uti en ifrån Förnuftets fria verkningsfått oskiljaktig fordran at döma värdet af våra affigter och gerningar efter en för alla Förnuftiga Varelser nödvändig giltighet, ovillkorligen underkastar oss Pligters befallande höghet. Den Vise skall förstå använda denna Lära till människors förbättring, och det blifver den Offentlige Lärarens heder, at genom en tjenlig förestållningsart göra henne vigtig för ynglingen. Denne skall då lära at värdera sina krafter, sina kunskaper och alla yttre förmåner, endast få vida de öfverentfamma med des vördnad för sin Pligt, detta Högsta Åndamål för des verksamhet. Och, redan ifrån spådare åren, undervist at ej förblanda kunskaper, Pligter och Hopp, skall han inskränka sitt kunskapsbegår inom

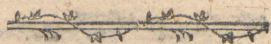
en möjlig erfarenhet, söka grunden till sina Pligter uti Förnuftets Lagstiftande Förmåga. och vissheten af sitt hopp uti förtröstan till ett Heligt Väsende, som skall styra allt efter Förnuftets nödvändiga Lagar.

Fruktom för denne yngling intet af Tviflaren. Dennes Vapen voro fruktansvärda för Dogmatiska högmodets föregifna besittningar uti en utom sinnenas krets varande värld: detta högmod är ej mer och — dessa vapen blifva onyttiga. De Metaphysiska Systemernas företrädestvist skall uphöra; man skall bibehålla såsom det Högsta endast ett System: Pligternas och Dygdens. Detta skall ej ega andre motståndare än dem, som uppenbart och fräckt sänka sig uti lasternas förnedring, och desse motståndare, de skola bäfva blott för Dygdens vördnadsvärda och ljuft befallande Majestät. Så, M. H. bereder Uplysningen, uti sin obehindrade fortgång, ett tidevarf för Dygden, och ifrån dessa Allmänna Undervisningsverk,

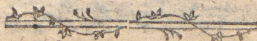
verk, hvarest den skapar en växande ålders Snille och hjerta, verkande på allmänna tänkefättet, uprefer den åt Dygden en Thron, hvilken de dödlige skola beundra och vörda, men aldrig våga nalkas utan ett verkligt medvetande af hjertats förädling.

Men tidens feder och det tänkefätt som underhåller dem, äro de ej af nog vidsträckt verkan at åfven hos ungdomen vid offentliga undervisningsverken hindra intrycket af den Dygd, hvilken Uplysningen såsom Högsta grundsats upgifvit? Den glädje, hvar till Vettenskapernas framgång tycktes gifva oss så mycken rätt, öfvergifvom den vid denna fråga. Det vore en feghet at vela dölja för oss denna brist på dygdiga affigter, denna mängd af egennyttiga företag, denna förledande kärlek till lysande och vågade, denna förunderliga blandning af otro och lättrohet, denna ålskade vana at förblanda dygden med några tanklösa rörelser af mänsklighet och medlidande: det vo-

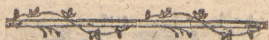
re

re M. H. en feghet at vela dölja för ofs
 fjelfva alla desfa misfördelagtiga drag af
 vårt tidehvarfs lynne, hvilka förenade ifrån
 alla sidor likfom belågra ynglingens ledig-
 het och hos honom förstöra fruckten af des
 Lärares omsorg. Dock, hvad är orsaken till
 äfven desfa tidehvarfvets villor? hvad, om
 ej den rigtning, hvilken öfverbragte fördo-
 mar gifvit tänkefått och feder? Önske vi
 förbättring af detta tänkefått, af desfa feder,
 bortbytom då fördomarne ej emot nya, men
 emot en verklig Uplysning. Men denna —
 i hvad ordning skall den verka till vårt
 släktes förbättring? Om jag ej bedrager mig,
 genom de Sanna Grundfatser och de dyg-
 diga känflor, hvilka ynglingar ifrån Allmän-
 na Undervisningsverken medföra till den
 medborgerliga Sammanlesnaden. Desfa Grund-
 fatser, desfa känflor måste blifva en mot-
 vigt emot förförelsernas magt, och desfa
 Allmänna Inrättningar, där de bibringas al-
 tid viktige och nödvändige för ett Folks
 Lyckfalighet. Den-

Denna Lyckfålighet M. H. det är oss tillåtit at med visshet höppas den. Förfynen bestämde den redan åt oss, när den skånkte åt våra böner den KONUNG, Hvars Spira vi yålfigne. J förgåten aldrig den lifliga glådje, hvarmed vårt Fådernesland, för femton år tillbaka, emottog denna önskade Pant af Förfynens fortfarande Nåd. Denna glådje, vi vete det, den kan ej öfvertråffas, men — Edra hjertan M. H. bevitna min öfvertygelse — den skall liknas af förtjusningen, som vi erfare vid minnet af denna lyckliga händelse. Och denna Fests skall ega den dubbla märkvårdighet, at, med det Lof vi önskade gifva Uplysningen, förena de tacksamhets och vördnadsoffer, vi åro skyldige Allmagten, som på denna Dag skånkte henne en Beskyddare. Ålskade KONUNG! Vettenkaperne dela Medborgarens kånflor, när uti Din födelse han vördar en borgen för sin tillkommande Sålhet: men, om genom det Snille Naturen gifvit Dig,

Dig, de derjämte uti Din födelse finna en
enkilt vinst, få är detta ej en lycka som
kan väcka afvund, utan ett af de fåkraste
förebud till den framgång, hvarmed, under
Ditt hågn, de skola användas till människors
förädling. J veten det M. H. Vettenskaper-
ne hoppades alt af vår Unge Konungs fö-
delse, och deras hopp rättfärdigas dageli-
gen. J påminnen Eder med en vördnads-
full förnöjelse Dets spåhare år, hvilka, egna-
de åt Styrelsen af Nordens första Lårofåte,
redan bådade ett ljusst tidehvarf, för dem,
som under Dets Spira ville helga sig åt
Vettenskaperne: J åren ej okunnige om de
bevis af Dets kunskaper och Snille, hvilka
åtskilliga gångor, ej utan en glad förundran,
blifvit emottagne af Svenska Folkets All-
männa Ombud. Och Konungens hjerta —
med Snilletts eld och kunskapernes tillräck-
lighet — hvad skall det uträtta till Uplys-
ningens befordran ibland Dets Folk? Det
nalkas detta tidehvarf, som i hoppet visar
sig

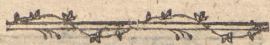

fig få lyckligt. GUSTAF ADOLPH, såsom Konung, skall ej uphöra at med sitt mågtiga beskydd omfatta Vettenskaperne, hvilka, såsom Kronprins, Han vant sig at ålska: genom sitt efterdöme skall Han låra sina Underfåtare at högakta dessa stöd för mänsklighetens och Samhällets Rätt, och — hvilken Svensk ville ett ögonblick sakna detta hopp? — Han skall belönas af ett lyckligt Folks kärlek och vålsigneller.

Store CARL! det felades för Din odödlighet detta viktiga kall at bereda GUSTAF ADOLPHS Tidevarf. Din tapperhet har gifvit Din Samtid förvånande Skådespel af Hjeltens åra: Din Dygd skall skänka våra hjertan detta ljufvare af en Vis Furstes uplysta omsorg för sitt Fosterlands Sällhet. Denna, när fullkomnades den utan genom det ljus Vettenskaperne sprida? Aldrig skola de Stiftningar, där detta tändes och underhålles, förlora ett rum i Din omtanka.

U-

Utan tvifvel M. H. jag finner hvart Eder föreställning i detta ögonblick hänför Eder: jag finner hvad J ansen Eder berättigade att hoppas af detta Låroverk, under den Regering vi vörde: men upräknom ej alla de glada omständigheter som styrka detta hopp, och förhaftom ej berättelsen om fördelen af GYMNASII närvarande tillstånd, om ockfå ingen ting annat än rumet och tiden kunde göra den olämpelig. Det är nog för oss at göra den enda anmärkning at aldrig ett Offentligt Låroverk eger önskligare förmåga at gagna, än då Det vördar en Uplyft och Nitisk Styresman samt vårdas af kunniga och förtjente Lärare. Efterverlden skall ej misstänkas för en tillämpning häraf; men vi — slutom innom våra bröst tillfredsställelsen, hvarmed vi anse en förmån, hvars värde vi ej tillåta oss att uttrycka.

Och Ålkade Ungdom! samlad at här lära

låra kunskaper och feder, Dig skänktes af Dina Förfäders uplysta omtänka denna Inrättning; Dig egnades denna lyckliga undervisning och denna oförtrutna möda, som hedrar Dina Lärare. Eldas din lifliga känsla af glädje öfver anledningen till denna Högtid; upfylles den af beundran och vördnad för det vifa Nit, som beredt denna anledning; och ännu mer! eger Du ett hjerta för den lyckan at upväxa under Fäderneslandets närvarande Uplysning: då — och huru gerna föker jag denna öfvertygelse! — då skall Du ej svika det hopp, Ditt Fosterland, Dina Föräldrar och Dina Lärare ega rätt at om Dig fatta; då skall Du helga Din af förförelsen och bekymren ännu ej bortförda Sjal åt Pligten at inhämta och lyda desfa Bud af Sanning och Smak, hvilka dina Älkade Lärare föreskrifva; då skall Du ej lämna detta Lårofåte förr än, riktrad med dygdiga tänkefått och vanor, Du förstår, uti en större verkningskrets, med be-

gåret efter egen fällhet at förena vördnaden för Andras Rätt; då, född uti ett uplyst tidehvarf, skall Du genom Din dygd förtjena at vara det.

Ja! Medborgare, vi hafve alt at hoppas at Offentliga Undervisningen, när den inrättas efter Vettenskapernas högsta odling. Denna medborgliga Anda, denna Ägtning för Allas Rätt, hvilken, få länge Vettenskapernas Högsta Grundfats är en hemlighet eller ännu stridig, beror af en blott tillfällighet, denna skall ej altid saknas i människornas bröst. En gång, underviste ifrån barndomen at framför alt vårdera oskuld och redlighet, skola De, af öfvertygelse och vana dygdige, ej behöfva tvingas till lydnad för Samhållsordning och Religion. Denna stora och sälla förändring i tänkefätt och seder, dem våld och fördomar kunna förändra men ej förådla, den skall, påkyndad och fullbordad genom Uplysningen och en derefter lämpad undervisnings mågtiga kraft,
blif-

blifva en oomkullstötlig Grundval för med-
borgerlig lyckfalighet. Och detta hopp,
Medborgare, som öppnar för Eder få fåg-
nande utfigter, det skall, jag tviflar ej der-
om göra för Eder vigtig den Högtid vi i
dag fire till Uplysningens åra.

Och Vårdnadsvårda Kön! hvars tjugande behag
Bland lifvets mödor tröst och Sällhet ofs beskåra,
Med Sånggudinnorna Du delar denna åra
At glädjens känflor ge och vårdnad få i Dag.

Gafs väl en Dödlig än, Som ljus bland mänskor tände,
För at bereda Dem en väg till Sällheten,
Och, för at lyckas, ej en önskan till Dig fände
Förut i Deras bröst at väcka ömheten?

Nej! — Utaf Likar glömd, men likväl Deras Vän,
Den Vife ur sitt lugn Uplysningen Dem skickar;
Men — konsten at åt hjertat skänka den,
Han söker denna sjelf förtjust i Dina blickar.

Och där vid lampans sken, at vinna Snilletts lön
Hvad eldar denne Ynglings ifver?
Ej lönen blott det är — Nej! PALLAS henne gifver,
Och hvilken dyrkar ej Dets Kön?

Se glädjen af den dag, som Forfkarns möda sprider
Se mörkrets villor fly och Dygden segrande!
Så skola täcka Kön! beredas dessa tider
Då vi Dig blifva värdige.

Af denna aning fäll, hvi blef det ej min lött
Som tolk deraf at till Ditt bifall vägen finna?
Dock, jag mig lycklig tror, om endast jag förmått
En urfäkt af Din godhet vinna.

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8

Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Centimetres

TIFFEN Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

